

fik dette håndskrift lov til at føre en ubemærket tilværelse, indtil den norske kirkehistoriker Oluf Kolsrud i 1930'erne fandt det i Biblioteka Narodowa i Warszawa. Han besluttede at udgive det, og 1943 lå teksten færdigtrykt, men Kolsrud ville ikke sende den ud, før han også havde skrevet en indledning, som vistnok var tænkt som en stor biografi af forfatteren. Han nåede dog ikke at føre denne tanke ud i livet inden sin død 1945 – og først 20 år efter har tekst-udgaven endelig set dagens lys.

Det er et engageret værk, som foruden de mere almindelige polemiske argumenter fra katolsk side tillige indeholder mange specielt nordiske, som uden tvivl skyldes den norske jesuit, der hele sit lange liv igennem tappert fægtede for »forfædrenes religion«. Arbejdet står i nær forbindelse med hans øvrige polemiske forfatterskab. Det virker noget skuffende, at forordet er så kort, og man savner en indledning. Der er end ikke gjort noget forsøg på at tidsfæste tekstens tilblivelse. En henvisning til et værk, som udkom 1597 (s. 72), lader formode, at arbejdet måske ikke var afsluttet ved Sigismunds nederlag ved Stångebro 1598, hvad der muligvis har bevirket, at det mistede sin aktualitet og ikke blev udgivet. Forordet er af Oskar Gerstein, der i øvrigt nøjes med at henvise til det planlagte bind II af sin bog »Rome and the Counter-Reformation in Scandinavia«, men denne ret enestående kildeudgave havde nu været bedst tjent med en egen indledning. I forordets opregning af den norske jesuits trykte bøger savner man »Exemplum literarum quas studiosi ex Daniæ et Norvegiæ regnis, extra patriam literarum gratia degentes, ad Professores Academiæ Hafniensis . . . dede-runt, anno 1602 1. Octobris«, som blev trykt 1603, antagelig i Braunsberg, og genudgivet med en afvigende titel 1606 i Krakow, begge uden forfatterangivelse. Forfatterens identitet fremgår af den danske oversættelse, som kom i Brauns-berg 1608, og som også nævnes i forordet.

VELLO HELK

Sweden as a Great Power 1611–1697: Government. Society. Foreign Policy, ed. by MICHAEL ROBERTS. Documents of Modern History, gen. edd. A. G. DICKENS and A. DAVIES. London, Edw. Arnold, 1968. vii + 183 s. 30 sh.; papercover ed. 15 sh.

I sin Creighton Lecture 1965 fremlagde den engelske historiker Michael Roberts sin tolkning af det 16. og 17. århundredes »aristocratic constitutionalism« i Sverige, en forelæsning, hvori han meget kyndigt tog stilling til et af hovedproblemerne i svensk historisk forskning (jf. K.-E. Frandsens anm. ovfr. bind III, s. 305 f.; forelæsningen er siden genoptrykt i forfatterens »Essays in Swedish History«, London 1967). Den samme problemstilling præsenteres i den foreliggende kildesamling, hvor uddrag af svenske publikationer (i engelsk oversættelse) samles i tre sideløbende hovedafsnit, regeringsmagten, samfundsbygningerne og udenrigspolitikken, men hvor synsfeltet tillige er bredere: at vurdere den svenske stormagts styrke og interne grundlag.

Bogen sigter naturligvis på den angelsachsiske verden, hvor Sveriges historie i stormagtstiden efterhånden har fået en sikker placering, som også afspejles i den engelsksprogede litteratur om emnet. I dansk universitetsundervisning lader

den sig ikke umiddelbart anvende, selvom kildeudvalget nok kunde give en nyttig vejledning ved tilrettelæggelsen af øvelser. Det, som først og fremmest gør bogen overmåde anvendelig også udenfor den angelsachsiske verden, er Michael Roberts indledninger til hvert kildekompleks, kompakte småstykker, som ikke blot røber forfatterens fortrolighed med svensk historie, men som tillige har fået karakter af fortættede og præcise analyser af problematiken i Sveriges stormagtstid.

E. LADEWIG PETERSEN

ANNA CHRISTINA MEURLING: Svensk domstolsförvaltning i Livland 1634–1700. *Bibliotheca historica Lundensis* XIX. Lund, C. W. K. Gleerup, 1967. 312 s. 30 sv. kr.

Den svenske historiske forskning interesserer sig stadig i temmelig høj grad for landets forlængst tabte provinser på den anden side af Østersøen, og der udkommer med jævne mellemrum vægtige bidrag til belysning af den svenske periode i disse provinders historie. Den vanskelige adgang til arkivmaterialet i de gamle svenske Østersøprovinser har ikke kunnet bremse denne interesse.

Den svenske forvaltnings organisation i Østersøprovinserne har navnlig betydning derved, at det var et pionerarbejde, og de erfaringer, den svenske regering høstede i Livland, blev senere anvendt på andre erobrede områder, således også i de skånske provinser. Den svenske forvaltnings historie i Livland fra erobringen til 1634 er allerede behandlet af Ragnar Liljedahl. Anna Christina Meurling begrænser sig i sin disputats til retsvæsenet og undersøger først og fremmest, om det blev funktionsdygtigt, og i hvor høj grad det lykkedes svenskerne at opnå kontrol over det. I denne forbindelse kommer hun også ind på den betrængte økonomiske situation, som virkede hæmmende på domstolens virke, og den modstand, de svenske myndigheder mødte fra de lokale magtfaktorer – ridderskabet og borgerskabet i Livland. Det er lykkedes hende at give et ganske godt billede af de spegede forhold, som de svenske embedsmænd ikke altid mestrede – det var ikke så ligetil at følge den medbragte instruks, der måtte også i udstrakt grad tages hensyn til landets særegne forhold og forudsætninger. Der var mange kompetencestridigheder, også mellem de svenske myndigheder indbyrdes. Hovretten i Dorpat havde svært ved at sætte sin autoritet igennem overfor de eksisterende landsretter, som var domineret af lokale adelsmænd. Det livlandske ridderskab forsøgte hele tiden at bevare og styrke sin indflydelse i hovretten, navnlig ved besættelsen af assessorstillinger. Samtidig kæmpede retten med store økonomiske vanskeligheder, og personalet fik kun sjældent sin fulde løn. Udgifterne skulle dækkes gennem provinsens egne indkomster, og disse flød trægt. Resultatet var, at flere embedsmænd havde løn-tilgodehavender fra flere år. Først henimod periodens slutning blev disse forhold nogenlunde reguleret.

Efter afslutningen af den skånske krig begyndte et systematisk forsvenskingsarbejde, som førte til, at halvdelen af hovretsassessorerne var svenske i midten af 1690'erne. Derved var der også tilvejebragt de fornødne forudsætninger for indførelse af svensk lov i Livland. Ved landsretterne blev dommerne nu taget